

6. Moen P. Examining lives in context. / Moen P., Elder G.H., Luscher K. – Washington, DC: American Psychological Association, 1999. – 806 p.
7. Sousa A.D. How the brain learns. – 2nd ed., – Thousand Oaks, California: Corwin Press, 2001. – 259 p.
8. Sprenger M. Learning & Memory: the Brain in Action. – Alexandria, Virginia: Association for Supervision and Curriculum Development, 2000. – 404 p.
9. Ruiz S.Y., Roosa M.W., Gonzales N.A. Predicators of self-esteem for Mexican American and European American youth: a reexamination of the influence of parenting. Journal of Family Psychology. – 2002. – 70-80 pp.

Богоніс А., Мельник Н.

Науковий керівник - доц. Гриненко І.В.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ЗНАНЬ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Постановка проблеми. В сучасних умовах динамічної міжкультурної комунікації вільне володіння іноземними мовами є запорукою успішної діяльності у будь-якій сфері життя суспільства. Тому розробка й використання методів і прийомів, які б не базувалися на традиційному лінійному опрацюванні інформації, має особливе значення.

Актуальність проблеми зумовлена недостатньою кількістю графічно-вербальних методик для ефективного засвоєння знань з іноземної мови у вищих навчальних закладах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій присвячених проблемі свідчить про те, що питання візуалізації знань цікавить багатьох зарубіжних і вітчизняних вчених: Т. Б'юзен, Дж. Джудельман (інтелект-карти у навчанні дітей і дорослих), Д. Дансеро, Ф. Дональд, Р. Бурхард, М. Ешплер, Д. Сімпсон (візуалізація знань), В. Шаталов (опорні схеми у викладанні предметів математичного циклу у загальноосвітніх школах), Р. Арнхейм, Г. Лаврентьев, Н. Лаврентьева, Н. Неудахіна (візуалізація мислення), І. Гриненко (технологія креативного кодування інформації), Н. Салміна (знаково-символьна діяльність).

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Аналіз педагогічної та методичної літератури свідчить про те, що питанню навчання граматики англійської мови засобами візуалізації приділяється недостатньо уваги.

Мета статті теоретично обґрунтувати та представити практичні напрацювання з питання візуалізації граматики англійської мови на прикладі факультету іноземних мов Тернопільського національного університету імені Володимира Гнатюка.

Виклад основного матеріалу. Візуалізацією вважається будь-який спосіб забезпечення спостереження за реальністю, а результатом візуалізації чи візуальною моделлю – будь-яка конструкція, що сприймається зором і яка імітує сутність об'єкту пізнання. Візуалізація виступає як проміжна ланка між навчальним матеріалом і результатом навчання, як своєрідний гносеологічний механізм, що дозволяє «ущільнити» процес пізнання, очистити його від другорядних деталей і тим самим оптимізувати. Візуалізація забезпечує синтез знань, дозволяє опосередковано і наочно представити явища, що вивчаються в тих галузях, в яких безпосередньо наочне сприйняття є ускладненим чи зовсім неможливим [3].

Візуалізація знань включає в себе усі графічні засоби, що можуть застосовуватися для створення та передачі розуміння певних понять. Більше того, вона спрямована на передачу досвіду, думок, цінностей, очікувань, перспектив, передбачень і спонукає інших перебудовувати, запам'ятовувати та правильно застосовувати це розуміння. Прикладами візуальних зображень знань є концептуальні діаграми, концепт-карти, інтерактивні візуальні метафори, інтелект-карти [5, с. 3].

Графічна форма представлення знань повинна пояснювати зв'язки, що існують між його елементами. Однак це не означає, що отримувачу знань нав'язується єдине правильне їх застосування. Пояснення вказують лише на те, як носій знань пропонує його застосувати. Вони допомагають отримувачу, використовуючи аналогії, асоціації та уяву, прийняти своє особисте рішення і застосувати отримане знання на свій розсуд. Зрозуміло, що ефективність візуалізації, а, відповідно, і можливість застосування отриманого знання залежить від багатьох факторів, а

саме: від вибору методу візуалізації (таблиці, процеси, схеми і т. д.), зрозумілості причин і зв'язків між елементами знань, інтелектуального потенціалу отримувача (його здібність мислити абстрактно, логічно), досвіду у конкретній галузі, вміння і бажання вчитися [2, с. 423].

Знаково-символьну діяльність можна розглядати як творчу навчальну діяльність. Під знаком науковець розуміє зміст, під символом – його розкриття (зображення висловлює ставлення до нього), а під знаково-символьними засобами – вербальні та графічні тексти, предметний матеріал, аудіовізуальні засоби тощо. Образи та символи, як і вербальні засоби, можуть бути організовані у стійку систему відношень, яка функціонуватиме як категоріальна і дублюватиме (в разі потреби) природні мови. Однією з підструктур мови є поняття тексту як системи семіотично організованої послідовності знаків, що несе інформацію. Візуальний текст розглядається як будь-який об'єкт, котрий можна сприйняти зором і зрозуміти як висловлювання у знаковій системі [4].

Слід також враховувати, що створення граматичних інтелект-карт не є простим завданням. Потрібно не лише розробити графічне представлення знань, а й правильно підібрати і розмістити кожне зображення чи символ. Необхідно виділити основну інформацію так, щоби на ній можна було легко зосередити увагу. Тому, при візуалізації знань слід пам'ятати про таке:

а) вертикальна лінія зчитується довше, ніж горизонтальна, хоча вони однакові за величиною. Звідси випливає, що і текст, надрукований в стовпчик, зчитується повільніше, ніж цей самий текст, надрукований більш широким планом. Але якщо об'єм тексту значний, то при широкому полі зору око робить більше регресій, а це уповільнює процес читання;

б) сприйняття інформації, що зчитується, залежить від легкості читання тексту, тобто важливими є не лише малюнок і розмір шрифту, але і різне співвідношення частин матеріалу, розміщення на сторінці (довжина рядка, проміжки між рядками і буквами, характер верстки тексту), колір паперу, спосіб друку;

в) чим коротший, компактніший та виразніший текст, тим більша ймовірність, що його прочитають і запам'ятають. Це ж стосується і заголовка.

Оптимальна кількість слів у ньому коливається між трьома і сімома;

г) особливе значення при сприйнятті візуальної інформації відіграє колір як самих літер і символів, так і фону. Як атрибут предметного образу колір безпосередньо впливає на відчуття і почуття, покращує увагу. Згідно з дослідженнями науковців, найзручнішим для читання є чорний шрифт на білому, або на будь-якому світлому фоні (світло-зеленому, світло-жовтому, світло-рожевому). Найменш зручним для читання є жовтий колір на білому фоні і навпаки [1, с. 180-181].

Навчаючись на другому курсі Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка на факультеті іноземних мов, ми самостійно розробляли візуальні граматичні карти по темі «Умовний спосіб в англійській мові» (див. рис. 1-4).

Умовні позначення, які ми використовували при розробці граматичних інтелект-карт:

P. – Present Indefinite Tense (теперішній неозначений час);

←P. – Past Indefinite Tense (минулий неозначений час);

F. – Future Indefinite Tense (майбутній неозначений час);

(-) P. – Present Indefinite Tense, negative form (теперішній неозначений час, заперечна форма);

P. – Present Indefinite Tense, Passive Voice (теперішній неозначений час, пасивний стан);

⋈P – Present Continuous Tense (теперішній тривалий час);

P – Present Perfect Tense (теперішній перфектний час);

⊖F. – Future-in-the-Past Tense (майбутній час з точки зору минулого);

⋈P – Past Continuous Tense (минулий тривалий час);

g – for example (наприклад);

M – Imperative Mood (наказовий спосіб);

Inf – Infinitive (інфінітив);

– unreal (нереальний).

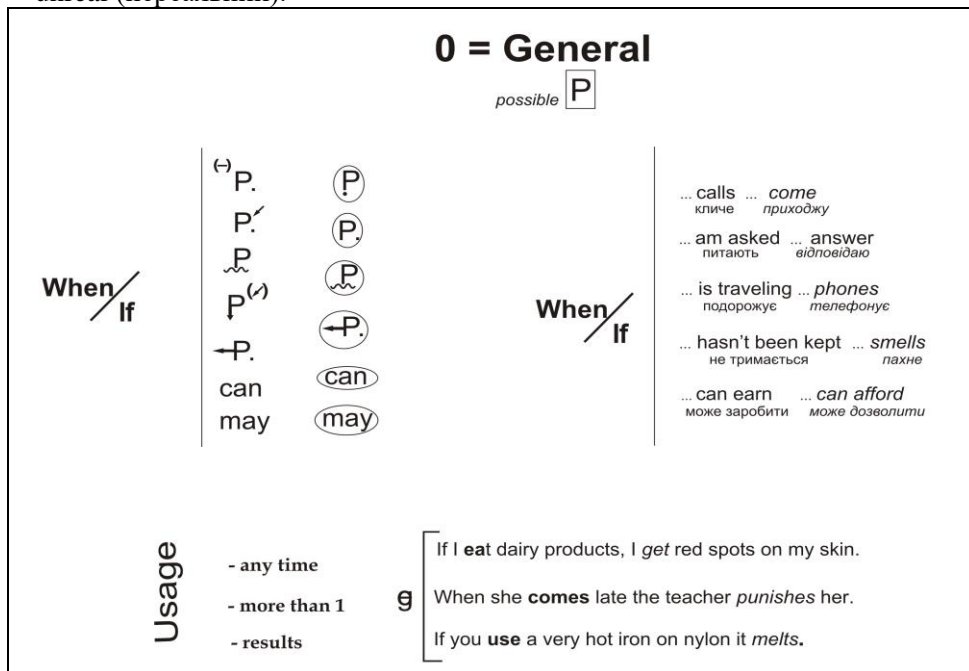

Рис. 1. Граматична інтелект-карта «Zero Conditional»

Перші спроби були не дуже вдалим, оскільки такий вид роботи вимагає не лише теоретичної підготовки, але і кропіткої праці з виділення суттєвого і представлення його у логічній структурованій формі. Одну і ту ж карту доводилося переробляти декілька разів, аби добитися її максимальної функціональності, а саме: зрозумілої символіки часових форм та її доцільне розміщення на аркуші паперу, вибору розміру та кольору шрифтів, правильного перекладу граматичних явищ рідною мовою, підбору прикладів для ілюстрації правил і для усного вправлення.

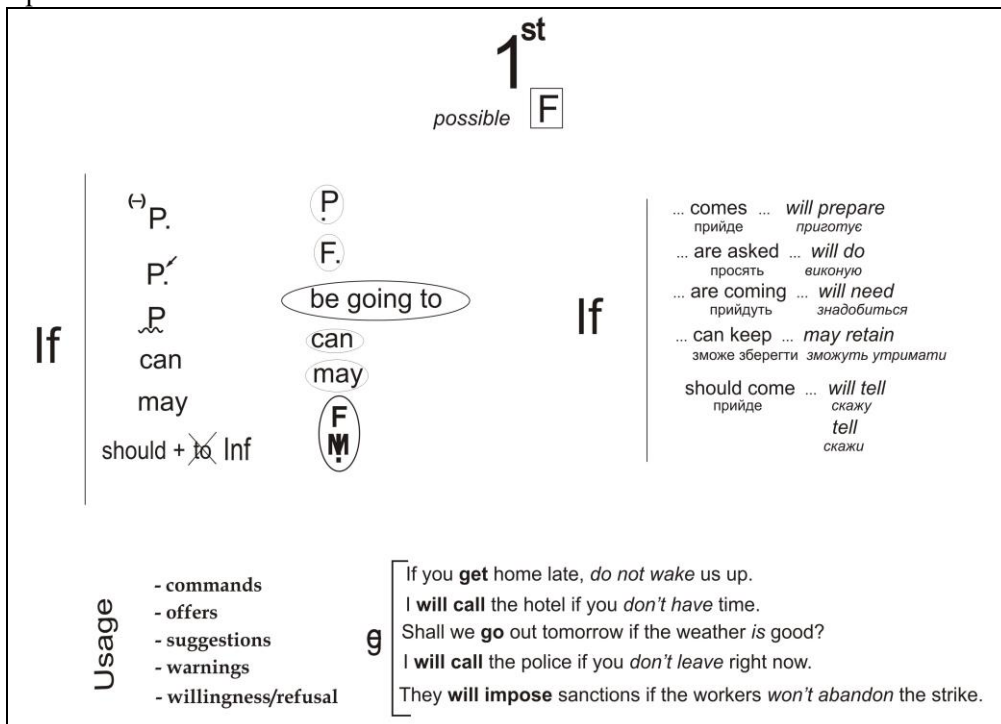

Рис. 2. Граматична інтелект-карта «Conditional Type I»

Наступним етапом роботи з граматичною інтелект-картою була парна та групова робота на заняттях. Вишикувавшись у дві шеренги і час від часу змінюючи партнера по розмові, ми розповідали правила утворення умовного способу, маючи перед собою лише їхній узагальнений графічний образ. Окрім того, на інших аркушах паперу було підготовлено велику кількість фраз рідною та іноземною мовами для складання речень, розповідей і діалогів. Робота з картами була емоційною і після початкових репродуктивних вправ переходила у русло бесід, розповідей, розпитувань і коротких діалогів.

Важливо зазначити, що процес складання візуальних граматичних карт не менш важливий для їх запам'ятовування, аніж саме опрацювання. Тобто, засвоєння граматичного матеріалу буде ефективніше, якщо студенти навчаться самостійно складати такі карти.

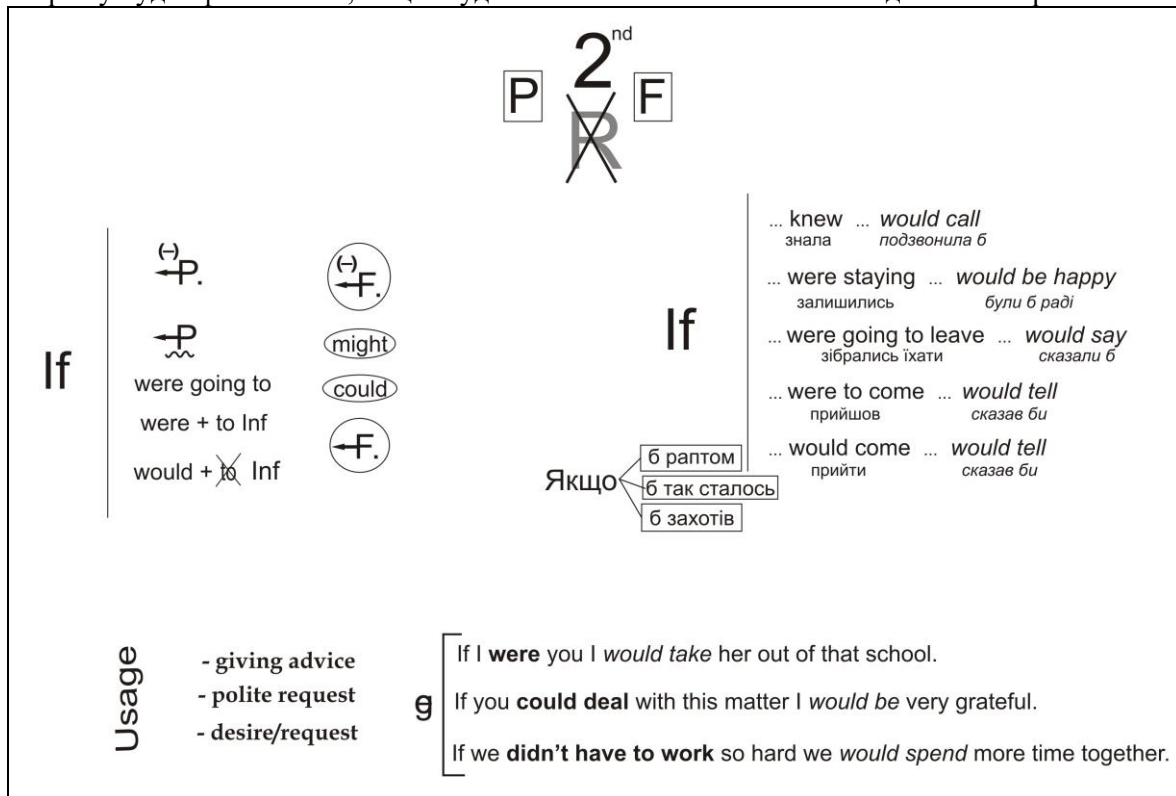

Рис. 3. Граматична інтелект-карта «Conditional Type 2»

Іншим важливим фактором є повторення. Вивчивши умовний спосіб у третьому семестрі і успішно склавши екзамен, у нас була нагода знову повернутися до нього двічі впродовж наступних двох років – це були два семінари. Один для вчителів одного з районів Тернопільської області, а інший – для студентів факультету іноземних мов. Обидва рази доводилося демонструвати знання з цього матеріалу. Втретє повернутися до досвіду інтелект-карт з умовного способу довелося під час шкільної практики, коли викладач, що відповідав за її проведення, запропонував спонтанно відтворити те, що вивчалось два роки раніше. Результат був вражаючий. Ті, хто мав змогу повторити інтелект-карти дворічної давності на згаданих семінарах, найбільш повно відтворили їхній зміст.

Висновки. Аналіз психолого-педагогічної літератури з візуалізації знань, наш досвід складання граматичних інтелект-карт і використання їх на заняттях

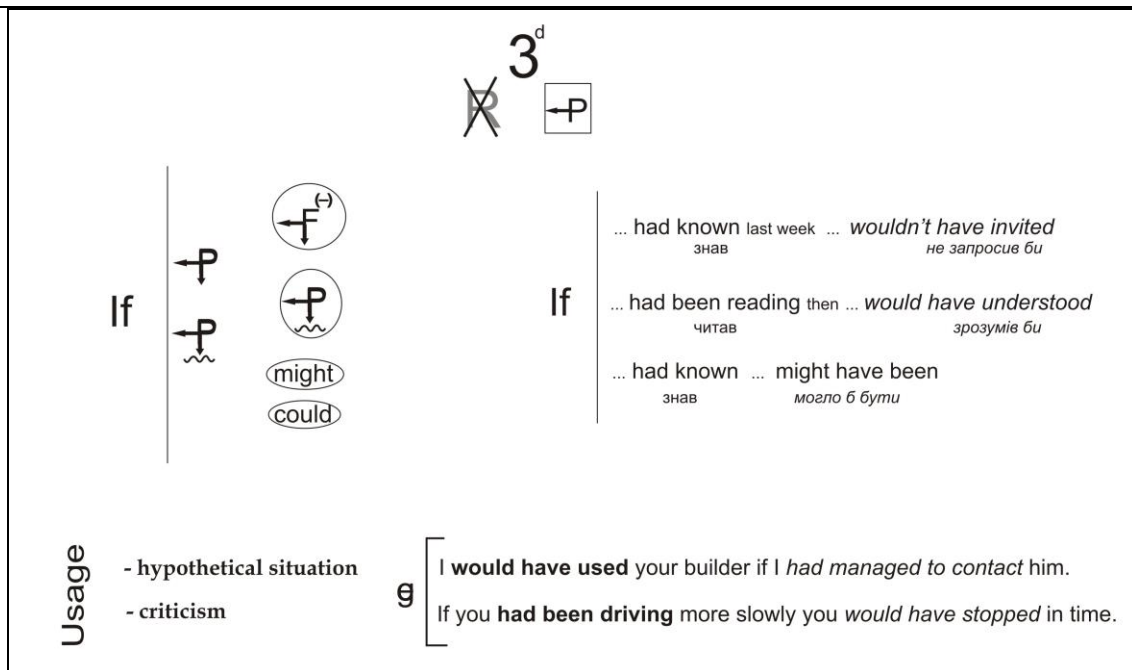

Рис. 4. Грамматична інтелект-карта «Conditional Type 3»

з практики англійської граматики засвідчують високу ефективність візуальних засобів навчання у вищій школі. Вони розвивають системне мислення студентів, розвивають їхню креативність і дають змогу глибоко засвоювати навчальний матеріал та використовувати його як у навчальному процесі у вищому навчальному закладі, так і під час проходження шкільної практики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лаврентьев Г.В., Лаврентьева Н.Б., Неудахина Н.А. Инновационные обучающие технологии в профессиональной подготовке специалистов (часть 2). Глава 8. Технология визуализации учебной информации. – Режим доступа: http://www2.asu.ru/cppkp/index.files/ucheb.files /innov/Part2/ch8/glava_8_2.html
2. Магалашвили В.В., Бодров В.Н. // Educational Technology & Society No. 11(1), 2008. - P. 420-433.
3. Рапуто А.Г. Визуализация как неотъемлемая составляющая процесса обучения преподавателей. - Режим доступа:
4. <http://econf.rae.ru/pdf/2010/03/7fe1f8abaa.pdf>
5. Салмина Н.Г. Знак и символ в обучении. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1988. – 288 с.
6. Burkhard R.M., Eppler M.J. Knowledge visualization. Towards a new discipline and fields of its application. – Режим доступа: <http://www.bul.unisi.ch/cerca/bul/pubblicazioni/com/pdf/wpca0402.pdf>

Миськів С.

Науковий керівник – доц. Сорока П. І.

ДУХОВНИЙ ДИСКУРС В «КАНЦОНЬЄРЕ» ПЕТРАРКИ

Сльозою, благанням, любов'ю... будь-яке можна торкнутися із серцець.

Ф.Петрарка

З ім'ям Франческо Петрарки пов'язана не лише поява нової європейської поезії, а й філософсько-естетична течія, що отримала назву епохи петраркізму та ґрунтувалася на принципах гуманізму, доброзичливості у ставленні до людей і природи, зверненні до класичного мистецтва з його оспівуванням краси і гармонії. Її засади та принципи чітко висловлені митцем у «Листі до нащадків», який дає змогу судити як в цілому про особистість поета (його зовнішність, внутрішній світ, умонастрої, спосіб життя), так і про петраркізм.